

Vztah žaloby na plnění a žaloby na určení

Prokáže-li žalobce, že má právní zájem na tom, aby bylo určeno určité právo nebo právní poměr, přestože by mohl žalovat přímo na splnění povinnosti, nelze mu určovací žalobu odepřít. Za nedovolenou - při možnosti žaloby na plnění - lze považovat určovací žalobu jen tam, kde by nesloužila potřebám praktického života, nýbrž jen ke zbytečnému rozmnožování sporů. Jestliže se určení, že tu právní vztah nebo práce je či není, vytvoří pevný právní základ pro právní vztahy účastníků sporu (a předejde se tak žalobě o plnění), je určovací žaloba přípustná i přesto, že je možná také žaloba na splnění povinnosti.

Prokáže-li žalobce, že má právní zájem na tom, aby bylo určeno určité právo nebo právní poměr, přestože by mohl žalovat přímo na splnění povinnosti, nelze mu určovací žalobu odepřít. Za nedovolenou - při možnosti žaloby na plnění - lze považovat určovací žalobu jen tam, kde by nesloužila potřebám praktického života, nýbrž jen ke zbytečnému rozmnožování sporů. Jestliže se určení, že tu právní vztah nebo práce je či není, vytvoří pevný právní základ pro právní vztahy účastníků sporu (a předejde se tak žalobě o plnění), je určovací žaloba přípustná i přesto, že je možná také žaloba na splnění povinnosti.

Od naléhavého právního zájmu na požadovaném určení je třeba odlišovat věcnou legitimaci účastníků řízení. Věcnou legitimaci v řízení o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, má ten, kdo je účasten právního vztahu nebo práva, o něž v řízení jde, nebo jehož právní sféry se sporný právní vztah nebo sporné právo týká.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 21 Cdo 679/2001, ze dne 3.4.2002)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce Mgr. M. R., advokáta jako správce konkursní podstaty úpadce I., spol. s r.o. proti žalované Č. o. b., a.s., o určení neexistence zástavního práva, vedené u Okresního soudu v Náchodě pod sp. zn. 10 C 9/2000, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 7. února 2001 č.j. 17 Co 524/2000-150, tak, že rozsudek krajského soudu se zrušuje a věc se vrací Krajskému soudu v Hradci Králové k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

I., spol. s r.o. (dále též jen "úpadce") se (žalobou změněnou se souhlasem soudu prvního stupně) domáhal, aby bylo určeno, že "zástavní právo zapsané na LV č. 5203 pro okres N., obec N., k.ú. B. ke stavbě čp. 347 na st.p. 490, ke stavbě čp. 346 na st.p. 491, k pozemku st.p. 490, k pozemku st.p. 491, k pozemku st.p. 488, k pozemku st.p. 489, k pozemku parc. č. 585/1, k pozemku parc. č. 585/2 a k pozemku parc. č. 585/3 zde zapsané na základě zástavní smlouvy ze dne 7.7.1992 registrované Státním notářstvím v Náchodě pod č.j. R III 1588/92 neexistuje". Žalobu zdůvodnil zejména tím, že zástavní smlouva ze dne 7.7.1992 je "zmatečná, rozporuplná a nejasná", a proto neplatná. Úpadce, který zatížené nemovitosti koupil v roce 1998, má zájem na určení neexistence zástavního práva,

neboť je vyznačeno v katastru nemovitostí a úpadce je tím poškozován.

Okresní soud v Náchodě rozsudkem ze dne 21.7.2000 č.j. 10 C 9/2000-119 určil, že zástavní právo ke stavbě čp. 347 nacházející se na stavební parcele č. 490 a ke stavbě čp. 346 nacházející se na stavební parcele č. 491, zapsané na listu vlastnictví č. 5203, vedeném Katastrálním úřadem v N. pro obec N., katastrální území B., podle zástavní smlouvy ze dne 7.7.1992, která byla registrována bývalým Státním notářstvím v Náchodě dne 25.8.1992 pod č.j. R III 1588/92, neexistuje, zamítl žalobu na určení, že neexistuje zástavní právo k pozemkům stavební parcela č. 490, stavební parcela č. 491, stavební parcela č. 488, stavební parcela č. 489, pozemková parcela č. 585/1, pozemková parcela č. 585/2 a pozemková parcela č. 585/3, zapsané na listu vlastnictví č. 5203, vedeném Katastrálním úřadem v N. pro obec N., katastrální území B., podle zástavní smlouvy ze dne 7.7.1992, která byla registrována bývalým Státním notářstvím v Náchodě dne 25.8.1992 pod č.j. R III 1588/92, a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Na základě výsledků dokazování dospěl k závěru, že na požadovaném určení je naléhavý právní zájem, že zástavní smlouva ze dne 7.7.1992, uzavřená mezi žalovanou jako zástavním věřitelem a obchodní společností A., spol. s r.o. (tehdejším vlastníkem zastavených nemovitostí), je platným právním úkonem a že stavby čp. 346 a čp. 347 nebyly předmětem zřizovaného zástavního práva. Žaloba je proto důvodná jen v té části, v níž požaduje určení neexistence zástavního práva k uvedeným stavbám.

K odvolání žalované Krajský soud v Hradci Králové rozsudkem ze dne 7.2.2001 č.j. 17 Co 524/2000-150 rozsudek soudu prvního stupně ve vyhovujícím výroku změnil tak, že zamítl žalobu na určení neexistence zástavního práva ke stavbě čp. 347 nacházející se na stavební parcele č. 490 a ke stavbě čp. 346 nacházející se na stavební parcele č. 491, zapsané na listu vlastnictví č. 5203 pro obec N. a katastrální území B. podle zástavní smlouvy ze dne 7.7.1992, která byla registrována bývalým Státním notářstvím v Náchodě dne 25.8.1992 pod sp. zn. R III 1588/92, a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudem prvního stupně a že úpadce je povinen zaplatit žalované na náhradě nákladů odvolacího řízení 1.000,- Kč. Odvolací soud dospěl k závěru, že na požadovaném určení není naléhavý právní zájem, neboť "nebyli žalováni všichni smluvní účastníci". Existence nebo neexistence zástavního práva závisí podle názoru odvolacího soudu na posouzení platnosti zástavní smlouvy jako otázky předběžné a ve všech případech, kdy se jedná o platnost nebo neplatnost smlouvy, je třeba "žalovat všechny smluvní účastníky"; uvedené platí i v případě, kdy je platnost smlouvy řešena jako otázka předběžná. Protože zástavní smlouva ze dne 7.7.1992 byla uzavřena mezi žalovanou a A., spol. s r.o. a protože "možná smluvním účastníkem" byl také ing. M., měla být žaloba podána nejen proti žalované, ale i proti A., spol. s r.o. a ing. M.; protože se tak nestalo, žaloba musela být zamítnuta.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal úpadce dovolání. Namítá, že zástavní smlouva ze dne 7.7.1992 byla uzavřena jen mezi žalovanou a A., spol. s r.o. a nikoliv také s ing. M. a že oprávněným ze zástavního práva touto smlouvou zřízeného je pouze žalovaná. Právní názor odvolacího soudu, podle něhož měl žalovat "všechny zástavní dlužníky, kteří v minulosti nemovitosti vlastnili", a podle něhož na požadovaném určení není naléhavý právní zájem, nelze považovat za správný. Úpadce navrhl, aby dovolací soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a aby mu věc vrátil k dalšímu řízení.

V průběhu dovolacího řízení byl usnesením Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 6.12.2001 sp. zn. 42 K 3/2001 prohlášen na majetek I., spol. s r.o. konkurs; dnem, kterým nastaly účinky prohlášení konkursu (dnem 6.12.2001), došlo k přerušení tohoto řízení. Vzhledem k tomu, že správce konkursní podstaty a žalovaná navrhli, aby v tomto řízení bylo pokračováno, a že předmětem tohoto

řízení je nárok, o němž může být jednáno i během konkursu, Nejvyšší soud České republiky v řízení pokračoval s tím, že žalobcem se na místě společnosti I., spol. s r.o. stal správce majetku patřícího do její konkursní podstaty advokát Mgr. M. R. [srov. § 14 odst.1 písm.c) zákona č. [328/1991](#) Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů].

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) věc projednal podle Občanského soudního řádu ve znění účinném do 31.12.2000 - dále jen "o.s.ř." (srov. Část dvanáctou, Hlavu I, bod 17. zákona č. [30/2000](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř. a že proti rozsudku odvolacího soudu je podle ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) o.s.ř. dovolání přípustné, přezkoumal napadený rozsudek bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 věta první o.s.ř.) a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Podle ustanovení § 80 písm. c) o.s.ř. návrhem na zahájení řízení lze uplatnit, aby bylo rozhodnuto o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je-li na tom naléhavý právní zájem.

Podle ustálené judikatury soudů naléhavý právní zájem o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je dán zejména tam, kde by bez tohoto určení bylo ohroženo právo žalobce nebo kde by se bez tohoto určení jeho právní postavení stalo nejistým. Žaloba domáhající se určení podle ustanovení § 80 písm. c) o.s.ř. nemůže být zpravidla opodstatněna tam, kde lze žalovat na splnění povinnosti podle ustanovení § 80 písm. b) o.s.ř. (srov. například rozsudek býv. Nejvyššího soudu ČSR ze dne 24.2.1971 sp. zn. 2 Cz 8/71, uveřejněný pod č. 17 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1972). Vyslovený předpoklad však nelze chápat všeobecně. Prokáže-li žalobce, že má právní zájem na tom, aby bylo určeno určité právo nebo právní poměr, přestože by mohl žalovat přímo na splnění povinnosti, nelze mu určovací žalobu odepřít. Za nedovolenou - při možnosti žaloby na plnění - lze považovat určovací žalobu jen tam, kde by nesloužila potřebám praktického života, nýbrž jen ke zbytečnému rozmnožování sporů. Jestliže se určením, že tu právní vztah nebo právo je či není, vytvoří pevný právní základ pro právní vztahy účastníků sporu (a předejde se tak žalobě o plnění), je určovací žaloba přípustná i přesto, že je možná také žaloba na splnění povinnosti podle ustanovení § 80 písm. b) o.s.ř. (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.3.1997 sp. zn. 3 Cdon 1338/96, uveřejněný pod č. 21 v časopise Soudní judikatura, roč. 1997).

Od naléhavého právního zájmu na požadovaném určení je třeba odlišovat věcnou legitimaci účastníků řízení. Věcnou legitimaci v řízení o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, má ten, kdo je účasten právního vztahu nebo práva, o něž v řízení jde, nebo jehož právní sféry se sporný právní vztah nebo sporné právo týká.

V projednávané věci odvolací soud dospěl k závěru, že na žalobcem požadovaném určení "neexistence" zástavního práva není naléhavý právní zájem, neboť "nebyli žalováni" všichni účastníci zástavní smlouvy, kterou bylo sporné zástavní právo zřízeno.

Odvolacímu soudu je třeba v první řadě vytknout, že při svém rozhodování náležitě nerozlišoval mezi naléhavým právním zájmem na požadovaném určení a věcnou legitimací k požadovanému určení. Jestliže dovodil, že "nebyli žalováni všichni smluvní účastníci", pak nebylo možné žalobu zamítnout z

důvodu nedostatku naléhavého právního zájmu na požadovaném určení, ale pro nedostatek věcné legitimace na straně žalovaného (pro nedostatek tzv. pasivní věcné legitimace).

S názorem odvolacího soudu, že v projednávané věci byl dán nedostatek věcné legitimace na straně žalovaného, rovněž nelze souhlasit.

Jde-li v řízení o určení platnosti nebo neplatnosti právního úkonu (smlouvy), je třeba přisvědčit odvolacímu soudu v tom, že žalobě může být vyhověno jen tehdy, jestliže se řízení účastní (na straně žalobce nebo žalovaného) všichni účastníci napadeného právního úkonu (smlouvy), popřípadě jejich právní nástupci. Posuzuje-li však soud platnost nebo neplatnost právního úkonu (smlouvy) v jiném řízení jako otázku předběžnou (tj. jako otázku, která sice sama o sobě není předmětem řízení, ale jejíž vyřešení je potřebné pro rozhodnutí ve věci), řeší ji bez zřetele na to, kdo je účastníkem tohoto řízení; úsudek o platnosti nebo neplatnosti právního úkonu (smlouvy) jako o předběžné otázce může soud učinit, i kdyby účastníkem řízení nebyl žádný z účastníků tohoto právního úkonu (této smlouvy). Na rozdíl od řízení, jehož předmětem je určení platnosti nebo neplatnosti právního úkonu (smlouvy), v němž je vyžadována účast všech účastníků právního úkonu (smlouvy) právě proto, aby účinky rozhodnutí soudu o takovém předmětu řízení (zejména jeho závaznost) dopadly na všechny účastníky právního úkonu (smlouvy), nespojuje zákon s řešením platnosti nebo neplatnosti právního úkonu (smlouvy) jako předběžné otázky pro účastníky právního úkonu (smlouvy) žádný takový právní následek. Názor odvolacího soudu by pak ve svých důsledcích znamenal, že by účastníkem řízení musel být z hlediska věcné legitimace nejen každý, kdo je účasten právního vztahu nebo práva, o něž v řízení jde, nebo jehož právní sféry se právní vztah nebo právo týká, ale i všichni, kdo jsou účastni práva nebo právního vztahu řešeného jako předběžná otázka, nebo jejichž právní sféry se řešení předběžné otázky týká, ačkoliv se v řízení samotném vůbec nejedná o jejich právech a povinnostech a jejich účast v řízení by byla - uvažováno z pohledu jeho výsledku - zbytečná.

Zástavní právo slouží k zajištění pohledávky pro případ, že dluh, který jí odpovídá, nebude včas splněn s tím, že v tomto případě lze dosáhnout uspokojení z výtěžku zpeněžení zástavy (srov. § 152 obč. zák.). Z uvedeného vyplývá, že ze zástavního práva vznikají práva a povinnosti zástavnímu věřiteli, tj. tomu, kdo má pohledávku zajištěnou zástavním právem a kdo má právo na uspokojení z výtěžku zpeněžení zástavy, nebude-li dluh, který odpovídá zajištěné pohledávce, včas splněn, a zástavnímu dlužníku, tj. osobě, která je vlastníkem (majitelem) předmětu zástavního práva (zástavy) a jejíž majetek (jeho zpeněžení) má být použit k uspokojení zástavního věřitele, nebude-li dluh, který odpovídá zajištěné pohledávce, včas splněn.

V řízení, jehož předmětem je určení, zda tu zástavní právo je či není, jsou tedy nositeli práv a povinností, o něž v řízení jde, zástavní věřitel, který má pohledávku zajištěnou sporným zástavním právem, a zástavní dlužník, který je vlastníkem (majitelem) předmětu sporného zástavního práva (tj. zástavy). Právní sféry dalších osob (např. zástavce, dlužníka, vůči němuž má zástavní věřitel pohledávku zajištěnou sporným zástavním právem) se toto řízení netýká, neboť výsledek řízení (rozhodnutí soudu o tom, zda tu zástavní právo je či není) nemůže mít - na rozdíl od zástavního věřitele a zástavního dlužníka - na jejich právní poměry žádný vliv (nemůže mít žádný dopad na vymezení jejich práv nebo povinností tímto soudním rozhodnutím).

V posuzovaném případě proběhlo řízení před soudy mezi zástavním dlužníkem na straně žalobce a zástavním věřitelem na straně žalované. Protože se řízení zúčastnily všechny věcně legitimované

osoby, nemohla být v souladu se zákonem žaloba zamítnuta pro nedostatek tzv. pasivní věcné legitimace.

Protože rozsudek odvolacího soudu není správný, Nejvyšší soud České republiky jej podle ustanovení § 243b odst. 1 části věty za středníkem o.s.ř. zrušil a věc podle ustanovení § 243b odst.2 věty první o.s.ř. vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Společný nájem bytu manžely \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Blankosměnka](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Valná hromada](#)
- [Směnečný a šekový platební rozkaz, prominutí zmeškání lhůty \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Smlouva o dílo \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Veřejné zakázky](#)
- [Výklad právních předpisů, přepravní smlouva](#)
- [Smluvní pokuta \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)